

تحلیل نقش ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت در جذب

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با رویکرد (P-VAR):

مورد کشورهای صادرکننده نفت

مرتضی سامتی^۱

مجید صامتی^۲

حسن ملا اسمعیلی دهشیری^۳

چکیده

امروزه بسیاری از کشورهای جهان به واسطه عدم کفایت منابع داخلی برای سرمایه‌گذاری، تمایل شدیدی به جذب سرمایه‌های خارجی پیدا کرده‌اند. عملکرد کشورها در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بسته به نوع نظام حاکم اقتصادی متفاوت است، چرا که عوامل سیاسی و نهادی تأثیر بسیار زیادی بر جریان سرمایه خارجی دارند. یکی از این عوامل ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت است. در مطالعه حاضر تأثیر ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به روش خود رگرسیون برداری در قالب داده‌های تابلویی (P-VAR) برای ۱۵ کشور صادرکننده نفت طی دوره زمانی ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۲ مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیق با تحلیل توابع عکس‌العمل آنی و تجزیه واریانس نشان دهنده اینست که واکنش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به حقوق مالکیت مثبت است. بدین معنا که حقوق مالکیت پیشرفته به جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کمک می‌کند.

واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، حقوق مالکیت، تابع عکس‌العمل آنی، تجزیه واریانس.

Keywords: Foreign Direct Investment, Property Rights, Impulse Responses, Variance Decomposition.

JEL Classification: F21, K20, K11, P14.

msameti@gmail.com

^۱ استاد گروه اقتصاد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان (اصفهان) (نویسنده مسئول)

^۲ دانشیار گروه اقتصاد، دانشگاه اصفهان

^۳ دانش آموخته کارشناسی ارشد اقتصاد، باشگاه پژوهشگران جوان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان (اصفهان)

۱- مقدمه

کمبود سرمایه از موانع اصلی سرمایه گذاری و توسعه اقتصادی در کشورهای در حال توسعه است. توسعه اقتصادی تا حدود زیادی نه تنها به فراوانی سرمایه بلکه به خصوصیات فردی، اجتماعی، و شرایط تاریخی کشورهای در حال توسعه نیز بستگی دارد. سرمایه برای توسعه اقتصادی لازم است ولی شرط کافی نیست. استفاده نادرست از منابع خارجی از طریق استقراض، بروز بدهی ها در جهان در دهه ۱۹۸۰ و نیز تبعات منفی سیاسی و اقتصادی فزاینده آن سبب شد تا تأمین مالی پروژه های سرمایه گذاری به شکل سرمایه گذاری مستقیم خارجی^۱، به عنوان روش برتر مطرح شود.

صندوق بین المللی پول، FDI را چنین تعریف کرده است: «سرمایه گذاری مستقیم که با هدف کسب منافع طولانی مدت توسط یک شخصیت حقیقی یا حقوقی مستقر در یک اقتصاد معین صورت می گیرد». کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل FDI را سرمایه ای دانسته که متضمن مناسبات بلند مدت میان سرمایه گذار و سرمایه پذیر بوده و کنترل و منافع مستمر اشخاص حقیقی و یا حقوقی مقیم یک کشور در شرکتی خارج از موطن سرمایه گذار را به همراه دارد (آنکتاد^۲، ۱۹۹۶). از نظر سازمان تجارت جهانی، FDI زمانی صورت می گیرد که سرمایه گذار یک کشور مبدا (کشور مادر) یک دارایی را در کشور دیگر (میزبان) با هدف مدیریت آن به دست می آورد (برالو و اسکار^۳، ۲۰۰۰).

رقابت در عرصه های جهانی و در قلمرو اقتصادی از راه سرمایه گذاری در بخش های مختلف اقتصادی برای ایجاد فرصت های شغلی جدید صورت می پذیرد. بر اساس مطالعات نانکن و اسپاتز^۴ (۲۰۰۴) و ژانگ^۵ (۲۰۰۹) از آن جا که سرمایه گذاری مستقیم خارجی منجر به سرمایه و اشتغال، صادرات و تولید می گردد، امکان دسترسی به منابعی هم چون مدیریت، نیروی کار ماهر، شبکه های تولید بین المللی و تأسیس نام های تجاری را فراهم می نماید و همچنین موجبات برخورداری از آثار سرریز و انتقال تکنولوژی را برای کشور میزبان فراهم می سازد، لذا سرمایه گذاری مستقیم خارجی می تواند موتور رشد اقتصادی کشور میزبان محسوب گردد. از این رو اهمیت سرمایه گذاری مستقیم خارجی و تحقیق در مورد عوامل موثر بر آن آشکار می شود.

1. Foreign Direct Investment

2. Unctad (1996)

3. Bradlow and Escher (2000)

4. Nunnenkamp and Spatz (2004)

5. Zhang (2009)

البته در صورت عدم وجود زیرساخت‌های مناسب و سیاست‌گذاری صحیح، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی اثرات منفی نظیر وابستگی اقتصادی و غارت منابع طبیعی، عدم تعادل تراز پرداخت‌ها و کاهش نرخ‌های پایین پس‌انداز و سرمایه‌گذاری داخلی با از بین بردن رقابت، را نیز به همراه خواهد داشت.

هدف این تحقیق تحلیل اثر ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در گروه منتخب کشورهای صادرکننده نفت^۱ است. قابل ذکر است که در تحقیقات موجود در زمینه تأثیر حقوق مالکیت بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مطالعه‌ای به روش خودرگرسیون برداری تابلویی به همراه دیگر موارد اثرگذار بر متغیر وابسته صورت نگرفته است.

از مطالعاتی که به بررسی اثر حقوق مالکیت بر FDI پرداخته‌اند می‌توان به مک گویر^۲ (۱۹۹۶)، لی و رسنیک^۳ (۲۰۰۳)، ماتئو و ماکرچ^۴ (۲۰۰۹)، خان و سامد^۵ (۲۰۱۰)، درویچ و همکاران^۶ (۲۰۱۰)، آسید و همکاران^۷ (۲۰۱۲)، ماتسوبارا^۸ (۲۰۱۲)، مینسو و دانگیان^۹ (۲۰۱۳) و تاناکا و ایواسکو^{۱۰} (۲۰۱۳) اشاره کرد که در تمامی آن‌ها اثر مثبت امنیت حقوق مالکیت بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأیید شده است. برندان^{۱۱} (۲۰۰۷) در مطالعه‌ای تأثیر حقوق مالکیت را بر جذب FDI در مورد ۵۴ کشور در حال توسعه طی دوره ۱۹۸۶ تا ۱۹۹۷ بررسی کرده است، نتایج تحقیق وی نشان دهنده تأثیر مثبت و معنادار حقوق مالکیت بر جذب FDI است. شاه آبادی و احمدی روشن (۱۳۹۰) در تحقیقی به بررسی نقش دموکراسی و حقوق مالکیت بر جذب FDI کشورهای D8 و G7 طی دوره زمانی ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۸ پرداخته‌اند نتایج تحقیق آن‌ها نشان دهنده اینست که دموکراسی اثر منفی و معنادار و حقوق مالکیت اثر مثبت و معنادار بر جذب FDI دارد.

۱. کشورهای منتخب صادرکننده نفت عبارتند از: الجزایر، اکوادور، ایران، کویت، نیجریه، ونزوئلا، مصر، مراکش، عمان، بحرین، بولیوی، پرو، کلمبیا، ترینیداد و توباگو و پاناما.

2. Olsan and McGuire (1996)

3. Mathew and Mukherjee (2009)

4. Khan and Samad (2010)

5. Derwisch et al. (2010)

6. Asid et al. (2012)

7. Matsubara (2012)

8. Minsoo and Donghyun (2013)

9. Tanaka and Iwaisako (2013)

10. Brendan (2007)

درگاهی (۱۳۸۵) در تحقیقی با عنوان عوامل موثر بر توسعه سرمایه گذاری مستقیم خارجی: درس‌هایی برای اقتصاد ایران، جهت و میزان عوامل موثر بر جریان ورودی FDI به کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته را از طریق برآورد الگو به روش GLS در دهه های ۹۰-۸۰ با داده‌های مقطعی ادغام شده کشورهای مختلف، به دست می‌آورد. نتایج این مطالعه نشان دهنده این است که متغیرهایی نظیر آزادی اقتصادی، اندازه بازار، و رشد اقتصادی تأثیر مثبت بر توسعه سرمایه گذاری مستقیم خارجی دارد و متغیرهایی نظیر افزایش ریسک‌های مالی و اقتصادی اثر منفی بر توسعه FDI در کشورهای در حال توسعه دارد.

داوودی و شاهمرادی (۱۳۸۳) در تحقیقی تحت عنوان بازشناسی عوامل موثر بر جذب FDI در اقتصاد ایران و ۴۶ کشور جهان در چارچوب یک الگوی تلفیقی، به تحلیل عوامل موثر بر جذب FDI در ۴۷ کشور جهان طی دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۲ در چارچوب یک الگوی اثر ثابت پرداخته و الگوی برآوردی آن‌ها به صورت فرم تبدیلی مستخرج از یک سیستم معادلات هم‌زمان می‌باشد. نتایج حاصل نشان می‌دهد که توجه به زیرساخت‌های قانونی، ترویج و تشویق سرمایه گذاری داخلی بخش خصوصی، توجه به کارآیی و بهره‌وری سرمایه گذاری‌های انجام شده در زیرساخت‌ها و تحقیق و توسعه، توجه به کارآیی، بهره‌وری و سطح مهارت نیروی کار سبب جذب بیشتر FDI در ایران می‌شود. همچنین آن‌ها بدون وارد کردن عوامل سیاسی و نهادی به طور ضمنی بیان می‌کنند که اقداماتی در جهت افزایش ثبات سیاسی کشور شاید بتواند به جذب بیشتر FDI در کشور ایران منجر شود.

نجم‌زاده و شقاقی شهری (۱۳۸۸) به رتبه بندی کشورهای عضو OIC از نظر جذب FDI بر اساس متدولوژی تاکسونومی پرداختند. در این تحقیق ایران در بین ۴۳ کشور عضو در رتبه ۳۵ قرار گرفته است، و شاخص‌های ریسک سرمایه گذاری، امنیت سیاسی و آزادی اقتصادی به عنوان عوامل موثر بر جذب FDI مورد استفاده قرار گرفته است. شاه‌آبادی و محمودی (۱۳۸۵) در مقاله‌ای تحت عنوان تعیین کننده‌های سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران، به بررسی عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران طی دوره ۱۳۸۲-۱۳۳۸ می‌پردازند و بر اساس مطالعات خود بیان می‌کنند که سرمایه گذاری مستقیم خارجی تابع عواملی از قبیل نرخ بازگشت سرمایه، باز بودن اقتصاد، زیرساخت‌ها، رشد اقتصادی، سرمایه گذاری داخلی، منابع طبیعی، سرمایه انسانی، تورم، نرخ ارز، بدهی خارجی، وضع مالی دولت، مالیات، اندازه بازار، حقوق سیاسی و نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی می‌باشد. آن‌ها نتیجه می‌گیرند که اولاً منابع طبیعی موجود،

سرمایه انسانی و زیرساخت‌ها به صورت مستقیم و معنی‌دار بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران موثرند، ثانیاً متغیر حقوق سیاسی و متغیر موهومی انقلاب اسلامی نیز به صورت معکوس و معنی‌دار بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران تأثیر داشته‌اند و نهایتاً عامل باز بودن اقتصاد تأثیر مثبت و بی‌معنی و عامل نسبت مخارج دولت به تولید ناخالص داخلی نیز تأثیر منفی و بی‌معنی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران دارد.

باسو و هفکر^۱ (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای با عنوان، نهادها و ریسک سیاسی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، در مورد ریسک سیاسی و FDI برای ۸۳ کشور در حال توسعه طی دوره ۱۹۸۴ تا ۲۰۰۳ تحقیقی به روش‌های مختلف اقتصادسنجی انجام داده و به این نتیجه رسیده‌اند که پایین بودن ریسک سیاسی سبب جذب بیشتر FDI می‌شود.

فری و اشنایدر (۱۹۸۵) در یک مطالعه تجربی نشان داده‌اند که حجم سرمایه‌گذاری خارجی به عوامل سیاسی و اقتصادی بستگی دارد. نتیجه کار آن‌ها در ارتباط با ۵۴ کشور در حال توسعه نشان دهنده اینست که عوامل سیاسی و اقتصادی هم‌چون امنیت در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موثرند.

اونیو^۲ (۲۰۰۲) در مطالعه‌ای جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کشورهای کمتر توسعه یافته را بررسی نموده است. این مطالعه با استفاده از اطلاعات ۵۱ کشور در حال توسعه و منطقه منا طی دوره زمانی ۱۹۷۵ تا ۱۹۹۹ نقش عوامل اقتصادی و ساختاری را بر جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بررسی می‌نماید. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که در منطقه منا دو عامل تجارت آزاد، فساد و بوروکراسی نقش اصلی در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارند.

در این مقاله سعی شده تا ارتباط میان FDI و امنیت حقوق مالکیت تبیین گردد تا بتوان با ارائه راهکارها و سیاست‌های کارآمد در جهت جذب بیشتر FDI گام برداشت. در همین راستا فرضیه تحقیق این است که حقوق مالکیت تأثیر مثبت و معنادار بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی دارد. در ادامه بحث ابتدا مبانی نظری تشریح می‌شود. سپس بر اساس مبانی نظری و مطالعات تجربی گذشته مدل ارائه می‌شود و متغیرها تعریف می‌شوند و در بخش بعد نتایج حاصل از تخمین مورد بحث و

^۱. Busse and Hefeker (2005)

^۲. Onive (2002)

بررسی قرار می گیرد و در پایان نتیجه گیری و ارائه راهکارهای سیاستی در جهت بهبود جذب FDI ارائه می گردد.

۲- مبانی نظری

تئوری‌ها و نظریه‌های مربوط به FDI از دیدگاه شرکت‌های چند ملیتی را می توان به دو دسته کلی تقسیم کرد، دسته اول نظریه‌های مبتنی بر فرض بازار کامل که در این نظریه‌ها سه فرضیه مطرح است که عبارتند از: فرضیه تفاوت نرخ‌های بازده، تنوع تولید و اندازه بازار. دسته دوم نظریه‌های مبتنی بر فرض بازار ناقص را در بر می گیرد که عبارتند از: تئوری هیمر^۱ (سازمان صنعتی)، تئوری درونی سازی، فرضیه چرخه تولید و مدل بین المللی کردن اوسالو و فاصله روانی. نظریه دیگری نیز وجود دارد که با ادغام سه فرضیه سازمان صنعتی، درونی کردن و فرضیه مکانی، از سوی دانینگ^۲ ارائه و گسترش یافته که به نظریه ترکیبی یا تئوری OLI معروف است. رابطه بین حقوق مالکیت و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی در تئوری‌ها و مطالعات مختلفی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بررسی شده است. یکی از مهم ترین پارادایم‌های اقتصادی که رابطه بین حقوق مالکیت و سرمایه گذاری مستقیم خارجی را تشریح می کند همین تئوری OLI است. دانینگ به بررسی رابطه بین حقوق مالکیت و جریان سرمایه گذاری مستقیم خارجی پرداخته و بر اساس شاخص OLI فعالیت شرکت‌های چند ملیتی را بر حسب مزیت مالکیت، مزیت بومی یا محلی و مزیت درونی کردن توضیح داده است. بر اساس این شاخص، چنانچه سیاست‌های کشور پذیرنده FDI در جهت تقویت حمایت از حقوق مالکیت فکری باشد، به این دلیل که موجب افزایش اطمینان بنگاه‌های سرمایه گذار در زمینه استفاده انحصاری از نتایج فعالیت‌های پر هزینه تحقیق و توسعه‌ای خود خواهد شد، می تواند در یک سطح مناسب از حقوق مالکیت فکری، مزیت‌های سه گانه شامل مزیت‌های مالکیت، بومی یا محلی و مزیت درونی کردن، را افزایش دهد. بنابراین مطابق مطالعه دانینگ، بین جریانات ورودی FDI و سطح حمایت از حقوق مالکیت فکری رابطه مستقیم وجود دارد.

مکانیزم اثرگذاری مزایای مذکور به صورت زیر است:

مزیت مالکیت: این مزیت دربرگیرنده فناوری بالای تولید با سازماندهی بهینه، ظرفیت‌های

1. Hymer

2. Dunning (1988)

نوآوری، مارک‌های تجاری، شهرت یا سایر مالکیت‌ها است. این مزیت، توانایی یک بنگاه را در ورود به بازار کشور میزبان تأمین می‌کند.

مزیت‌های منطقه‌ای، محلی یا بومی: مزیت‌های مالکیت به رغم این که ورود یک شرکت خارجی را به کشور میزبان تضمین می‌کند، دلیل این که چرا یک بنگاه خارجی در کشور میزبان تولید می‌کند را تشریح نمی‌نماید. مزیت‌های محلی یا منطقه‌ای دلیل حضور شرکت‌های خارجی را توضیح می‌دهد. این مزیت مشتمل بر عوامل کیفیت، هزینه‌های حمل و نقل بین‌المللی و هزینه ارتباطات و سیاست‌های کشور پذیرنده FDI است.

مزیت‌های درونی کردن: این مزیت‌ها دلیل این که چرا بنگاه‌های خارجی ترجیح می‌دهند شخصاً پروسه تولید را در کشور میزبان کنترل کنند، توضیح می‌دهند. این مزیت‌ها در واقع بیانگر ترجیح شرکت خارجی در کنترل پروسه تولید به جای اعطای اختیار دارایی‌ها به شرکت‌های داخلی است و چنین اقدامی به دلیل هزینه بالای مبادلات و هزینه‌های مرتبط با مقررات و تمهیدات قراردادها است.

مطالعه دایننگ در سال ۲۰۰۱ نقش مهمی برای ملاحظات سازمانی قائل شده است و بیان می‌دارد افزایش مزایای مکانی با گسترش میزان حاکمیت قانون، بهبود زیرساخت‌های اقتصادی و نیز بهبود فرهنگ کسب و کار موجب رشد جریان ورودی FDI خواهد شد (شاه‌آبادی و احمدی روشن، ۱۳۹۰).

در ادامه به تعریف حقوق مالکیت و تحلیل نظری تأثیر ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت بر جذب FDI پرداخته می‌شود.

۲-۱- ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت^۱

۲-۱-۱- حقوق مالکیت یک نهاد اقتصادی

علم اقتصاد، مبادلات اختیاری تولیدات انسانی به وسیله افراد را مورد مطالعه قرار می‌دهد. این افراد هستند که بر اساس تفاوت ترجیحات و مهارت‌های خود، برای مبادله کالاها و خدمات، شرایطی را تعیین می‌کنند. افراد و کارگزاران هستند که به مبادله اطلاعات پرداخته و به دنبال یافتن بهترین

^۱ Legal System & Property Rights

شیوه تخصیص منابع در این تولیدات رقیب هستند. از طریق آزمون و خطا به سلیقه‌های یکدیگر آشنایی پیدا کرده و از اشتباهات قبلی خود منتفع می‌شوند. در چنین چارچوبی است که کالاها یا خدمات اقتصادی هر چیزی خواهد شد که فرد از مصرف آن مطلوبیت یا رضایت کسب می‌کند. برای کسب رضایت از کالا یا خدمات، فرد باید کالا یا خدمات را تصرف کرده و مالک آن باشد. اما در جهان واقعی با توجه به این که برای افراد رقیب زیادی وجود دارد، توانایی افراد برای مالکیت و مصرف کالا با عدم اطمینان روبرو خواهد شد. این مطالب برای تقاضای عوامل تولید توسط کارفرمایان اقتصادی نیز صحت دارد. حال با پذیرش چنین مطالبی می‌توان اقتصاد را مجموعه‌ای از خانوارها و بنگاه‌های با تصمیمات متعددی دانست که هر کدام از تصمیمات آن‌ها شامل تعداد زیادی مبادله است. هر مبادله را نیز می‌توان داد و ستد بسته‌های حقوق مالکیت دانست. در این صورت توسعه اقتصادی چیزی جز مبادله سریع، ارزان و راحت بسته‌های حقوق مالکیت نخواهد بود. در همین راستا، آلچیان، علم اقتصاد را علم مطالعه حقوق مالکیت می‌داند. وی می‌نویسد: «هر سوال مربوط به قیمت گذاری، سوال حقوق مالکیت است ... نظام موجود حقوق مالکیت نظام تعیین قیمت برای مبادله با تخصیص منابع کمیاب را ایجاد می‌کند» (رنانی، ۱۳۸۴؛ کلومباتو^۱، ۲۰۰۶ و سانوگو^۲، ۲۰۰۳).

۲-۱-۲- تعریف حقوق مالکیت

برای حقوق مالکیت تعاریف متعدد در متون اقتصادی ارائه شده است. هر چند اجماع و توافق عمومی درباره مفهوم حقوق مالکیت در بین اقتصاددانان وجود دارد. اما تعاریف ارائه شده توسط اقتصاددانان گاهی اوقات با تعاریف مدنظر حقوق دانان مغایرت دارد (صمدی، ۱۳۸۹). دمستر حقوق مالکیت را ابزاری در اختیار جامعه می‌داند که به افراد در شکل‌دهی انتظارات متقابل، کمک می‌کند. این انتظارات در قالب قوانین، رسوم و سنن یک جامعه بیان می‌شوند. به تعبیر دمستر «حقوق مالکیت بیان‌کننده حق نفع رساندن یا ضرر زدن به خود یا دیگران است ... پس روشن است که حقوق مالکیت تصریح می‌کند که چگونه افراد می‌توانند منتفع یا متضرر شوند و بنابراین چه کسی باید به چه کسی پردازد تا فعالیت‌هایی که افراد انجام می‌دهند، اصلاح و تعدیل شود» (رنانی، ۱۳۸۴).

1. Clombatto (2006)

2. Sanog (2003)

به اعتقاد کامونز، حقوق مالکیت، حقوق مربوط به کمیابی بوده و شامل تمام فعالیت‌هایی می‌شود که افراد یا جامعه در انجام یا عدم انجام آن در تملک یک دارایی آزاد می‌باشد. کامونز برخلاف اقتصاددانان کلاسیک، حقوق مالکیت را معین و داده شده فرض نمی‌کند و نشان می‌دهد که حقوق مالکیت محصول کنش جمعی است (کافمن^۱، ۲۰۰۳). نورث حقوق مالکیت را حقوق افراد برای بهره‌مندی از منافع کار تحت تملک خود یا بهره‌مندی از منافع کالاها و خدماتی که آن‌ها را تصرف کرده‌اند، تعریف می‌کند. از دیدگاه اجرتسون، حقوق مالکیت، حقوق افراد در استفاده از منافع می‌باشد (نورتن^۲، ۲۰۰۳). از دیدگاه وی دو مفهوم متمایز از حقوق مالکیت وجود دارد:

الف - حقوق مالکیت اقتصادی^۳

ب - حقوق مالکیت قانونی^۴

حقوق مالکیت اقتصادی فرد روی یک کالا یا دارایی، توانایی افراد در مصرف کالا یا خدمات دارایی و به طور غیر مستقیم از طریق مبادله آن تعریف می‌شود. این توانایی شامل حق استفاده از یک دارایی، حق کسب درآمد از یک دارایی و قرارداد با سایر افراد و حق انتقال مالکیت دائم به گروه دیگر می‌باشد. اما حقوق مالکیت قانونی، حقوق مالکیتی است که توسط دولت به رسمیت شناخته شده و اعمال می‌شود. در واقع حقوق مالکیت قانونی، حقوقی است که از طریق دولت اعطا می‌شود و پشتیبانی برای بهره‌مندی از حقوق مالکیت اقتصادی است (وندنبرگ^۵، ۱۹۹۹). فدک و همکاران^۶ در تحقیق خود، تعریف زیر را از حقوق مالکیت مورد استفاده قرار داده‌اند که بر هفت مولفه آن تأکید می‌شود: حقوق مالکیت شامل حق تصرف، حق استفاده، حق مدیریت، حق سرمایه‌گذاری، لزوم انتقال، مسئولیت اجرا و حق حفاظت می‌باشد.

1. Kaufman (2003)

2. Norton (2003)

3. Economic Property Right

4. Legal Property Right

5. Vandenberg (1999)

6. Feddeke et al.

۲-۱-۳- کانال‌های اثرگذاری حقوق مالکیت بر جذب FDI

۲-۱-۳-۱- از طریق حمایت از قراردادها

حمایت از افراد و حقوق قانونی آن‌ها عامل اساسی در رشد و توسعه جوامع مختلف محسوب می‌شود. در واقع، این عامل از جمله مهم‌ترین وظایف دولت‌ها محسوب می‌شود. عدم حمایت از افراد به منظور برخورداری از حاصل فعالیتشان، نبود قواعد مربوط به حمایت از قراردادها و توافقات دو جانبه برای حل و فصل اختلافات موجب کاهش انگیزه برای انجام فعالیت‌های اقتصادی خواهد شد، که رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد. یک کارآفرین تنها زمانی انگیزه برای ابتکار دارد که بتواند بازده حاصل از ابتکار را در کنترل خود داشته باشد (صامتی و همکاران، ۱۳۸۹).

۲-۱-۳-۲- از طریق سازماندهی فعالیت‌های دولت و بازار

حمایت از حقوق مالکیت تا حد زیادی سازمان دهنده فعالیت‌های دولت و بازار است. به عنوان مثال، بدون حفاظت از حقوق مالکیت افراد، دولت نمی‌تواند منابع را به طور بهینه تخصیص دهد و یا بازار آزاد، نمی‌تواند درست عمل کند. البته مالکیت خصوصی قوی، به سازمان‌ها و نهادهای تکمیلی - که در بیشتر موارد در کشورهای کم درآمد وجود ندارد - نیز وابسته است. به عنوان مثال، مالکیت خصوصی قوی به استقلال قضایی، تصمیم‌گیری‌های سیاسی و گروه‌های هم سود (ذی نفع) مقتدر بستگی دارد (بانک جهانی، ۲۰۰۲). عملکرد مناسب دولت و بازار سبب افزایش سود ناشی از سرمایه‌گذاری می‌شود و سرمایه‌گذار خارجی تشویق به سرمایه‌گذاری بیشتر می‌شود (کورای و پنگ^۲، ۲۰۱۱).

۲-۱-۳-۳- از طریق کاهش نااطمینانی و افزایش بازدهی حاصل از دارایی

حقوق مالکیت، تأثیر اصلی و اساسی بر کارآیی و رقابت‌پذیری دارد که از این مسیر تأثیر عمده‌ای بر رشد اقتصادی می‌گذارد. از آن‌جا که حقوق مالکیت از یک سو به مالک این امکان را می‌دهد که مانع استفاده رایگان دیگران شود و از سوی دیگر، انگیزه سرمایه‌گذاری برای بهبود کیفیت منابع را افزایش می‌دهد، بنابراین، نوعی تضمین برای تداوم و رشد تولید ایجاد می‌کند. در عین

1. World Bank (2002)

2. Khoury and Peng (2011)

حال، حقوق مالکیت چارچوب نهادی لازم برای تخصیص منابع را فراهم می‌آورد. همچنین، حقوق مالکیت از طریق گسترش ابزارها و روش‌های تضمین وام و کاهش ناطمینانی، افزایش پس‌انداز و گسترش امکان ورود انواع دارایی به بازارهای مالی و سرمایه‌ای، گسترش امکان استفاده از سرمایه‌های کوچک و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری، تأثیر گسترده‌ای بر تسهیل و تشدید رقابت‌پذیری دارد. از این رو، حقوق مالکیت سبب افزایش بازدهی حاصل از دارایی افراد می‌شود (رنانی، ۱۳۸۴). افزایش بازدهی حاصل از دارایی افراد ناشی از حقوق مالکیت تشویق‌کننده سرمایه‌گذاری خارجی است، همچنین با وجود حقوق مالکیت کامل و تضمین شده ریسک سرمایه‌گذاری کاهش می‌یابد و سرمایه‌گذاران خارجی با خیالی آسوده اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کنند. لذا حقوق مالکیت تأثیر بسیار زیاد بر جذب FDI دارد (مینسو و دانگیان، ۲۰۱۳).

۳- روش تحقیق و ارائه مدل

به دلیل مزایای زیاد موجود در روش داده‌های تابلویی و همچنین محدودیت‌های موجود در استفاده از مدل‌های سری زمانی در دوره‌های کوتاه‌مدت همچون محدودیت‌های آماری، اگر قصد استفاده از این روش در یک تحقیق وجود داشته باشد و اطمینان از برونزا یا درونزا بودن یک متغیر وجود نداشته باشد، می‌توان با بکارگیری روش خودرگرسیون برداری در قالب داده‌های تابلویی^۱ این نگرانی را از بین برد. روش Panel var در VAR مرسوم را در بر دارد با این تفاوت که داده‌ها از نوع ترکیبی (پانل) می‌باشند. به کمک این روش می‌توان ارتباط بین متغیر وابسته را با مقادیر گذشته آن و همچنین مقادیر گذشته سایر متغیرها تبیین کرد. فرم ساختاری pvar به صورت زیر می‌باشد:

$$\begin{aligned} y_{1it} + b_{12}y_{2it} &= \gamma_{10} + \gamma_{11}y_{1i,t-1} + \gamma_{12}y_{2i,t-1} + \varepsilon_{1it} \\ b_{21}y_{1it} + y_{2it} &= \gamma_{20} + \gamma_{21}y_{1i,t-1} + \gamma_{22}y_{2i,t-1} + \varepsilon_{2it} \\ \begin{pmatrix} \varepsilon_{1it} \\ \varepsilon_{2it} \end{pmatrix} &\sim N(0, \Omega) \quad \text{where } \Omega = \begin{pmatrix} \omega_1^2 & 0 \\ 0 & \omega_2^2 \end{pmatrix} \end{aligned} \quad (1)$$

^۱. Panel var

به طوری که دنباله‌های Y_{2it} و Y_{1it} مانا هستند. ε_{2it} و ε_{1it} جملات اختلال به ترتیب با واریانس ω_2 و ω_1 بوده و مستقل از یکدیگر هستند. حداکثر وقفه‌های وارد شده در این معادلات، یک وقفه می‌باشد به همین دلیل معادلات بالا فرم ساختاری یک الگوی خودرگرسیون برداری تابلویی مرتبه اول را تشکیل می‌دهند. ساختار سیستم فوق به گونه‌ای است که امکان تأثیرگذاری هر یک از دو متغیر بر دیگری فراهم است. البته اگر b_{12} مساوی صفر نباشد، ε_{1it} تأثیر غیر مستقیمی بر Y_{2it} خواهد داشت و اگر b_{22} مساوی صفر نباشد، ε_{2it} تأثیر غیر مستقیمی بر Y_{1it} خواهد داشت. تأثیرگذاری همزمان Y_{1it} بر Y_{2it} و همچنین Y_{2it} بر Y_{1it} نشان دهنده این است که معادلات فوق دارای فرم کاهش یافته نیستند. اگر فرم ساختاری بالا به صورت ماتریسی نوشته شود معادلات زیر حاصل می‌شود:

$$\begin{bmatrix} 1 & b_{12} \\ b_{21} & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} Y_{1it} \\ Y_{2it} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \gamma_{10} \\ \gamma_{20} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \gamma_{11} & \gamma_{12} \\ \gamma_{21} & \gamma_{22} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} Y_{1i,t-1} \\ Y_{2i,t-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_{1it} \\ \varepsilon_{2it} \end{bmatrix} \\ \Rightarrow By_{it} = \Gamma_0 + \Gamma_1 Y_{i,t-1} + \varepsilon_{it}, \varepsilon_{it} \sim N(0, \Omega) \quad (2)$$

معادله (۲) برای حالت دو متغیره می‌باشد، فرم ساختاری PVAR برای حالت n متغیره به صورت زیر است.

$$\begin{bmatrix} Y_{1it} \\ Y_{2it} \\ Y_{3it} \\ \vdots \\ Y_{nit} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \gamma_{10} \\ \gamma_{20} \\ \gamma_{30} \\ \vdots \\ \gamma_{n0} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \gamma_{11} & \gamma_{12} & \gamma_{13} & \dots & \gamma_{1n} \\ \gamma_{21} & \gamma_{22} & \gamma_{23} & \dots & \gamma_{2n} \\ & & \cdot & & \\ & & \cdot & & \\ & & \cdot & & \\ & & \cdot & & \\ \gamma_{n1} & \gamma_{n2} & \gamma_{n3} & \dots & \gamma_{nn} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} Y_{1i,t-1} \\ Y_{2i,t-1} \\ Y_{3i,t-1} \\ \vdots \\ Y_{ni,t-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \varepsilon_{1it} \\ \varepsilon_{2it} \\ \varepsilon_{3it} \\ \vdots \\ \varepsilon_{nit} \end{bmatrix}$$

به دلیل وجود مکانیزم بازخورد^۱ در فرم ساختاری، معادلات (۱) و (۲) قابل تخمین نیستند، برای حل این مشکل باید فرم حل شده PVAR را به دست آورد. فرم ساختاری به صورت زیر به فرم حل شده تبدیل می‌شود.

۱. همبستگی Y_{2it} با جزء خطای ε_{1it} و همبستگی Y_{1it} با ε_{2it} مکانیزم بازخورد را به وجود می‌آورد.

$$\begin{bmatrix} y_{1it} \\ y_{2it} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \frac{\gamma_{10} - b_{12}\gamma_{20}}{1 - b_{21}b_{12}} \\ \frac{-b_{21}\gamma_{10} + \gamma_{20}}{1 - b_{21}b_{12}} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \frac{\gamma_{11} - b_{12}\gamma_{21}}{1 - b_{21}b_{12}} & \frac{\gamma_{12} - b_{12}\gamma_{22}}{1 - b_{21}b_{12}} \\ \frac{-b_{21}\gamma_{11} + \gamma_{21}}{1 - b_{21}b_{12}} & \frac{-b_{21}\gamma_{12} + \gamma_{22}}{1 - b_{21}b_{12}} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} y_{1i,t-1} \\ y_{2i,t-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \frac{\varepsilon_{1it} - b_{12}\varepsilon_{2it}}{1 - b_{21}b_{12}} \\ \frac{-b_{21}\varepsilon_{1it} + \varepsilon_{2it}}{1 - b_{21}b_{12}} \end{bmatrix} \quad (۳)$$

فرم حل شده را می توان به صورت زیر کامل تر نمود:

$$\begin{bmatrix} y_{1it} \\ y_{2it} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \alpha_{10} \\ \alpha_{20} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} y_{1i,t-1} \\ y_{2i,t-1} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} e_{1it} \\ e_{2it} \end{bmatrix} \quad (۴)$$

$$\begin{pmatrix} e_{1it} \\ e_{2it} \end{pmatrix} \sim N(0, \Sigma) \text{ where } \Sigma = \begin{bmatrix} \sigma_1^2 & \sigma_{12} \\ \sigma_{12} & \sigma_2^2 \end{bmatrix} \quad (۵)$$

$$\Rightarrow y_{it} = A_0 + A_1 y_{i,t-1} + e_{it}, \quad e_{it} \sim N(0, \Sigma) \quad (۵)$$

$$\text{where } A_0 = B^{-1} \Gamma_0, \quad A_1 = B^{-1} \Gamma_1 \text{ and } e_{it} = B^{-1} \varepsilon_{it}$$

معادله (۵) یک مدل استاندارد PVAR است. حال می توان معادلات (۴) را با روش OLS برآورد نمود. اما نمی توان از نتایج تخمین فرم خلاصه شده، اطلاعات مربوط به فرم ساختاری را به دست آورد، زیرا با تخمین سیستم دوم، متغیرهای $a_{22}, a_{21}, a_{12}, a_{11}, a_{20}, a_{10}$ قابل برآورد و محاسبه است، این در حالی است که سیستم معادلات اولیه دارای ۱۰ پارامتر است که شامل $b_{21}, b_{12}, \gamma_{20}, \gamma_{10}, \gamma_{22}, \gamma_{21}, \gamma_{12}, \gamma_{11}$ ، دو انحراف معیار ω_1^2 و ω_2^2 می باشد. به عبارت دیگر، فرم ساختاری دارای ۱۰ پارامتر است، در حالی که با تخمین فرم حل شده مدل PVAR، ۹ پارامتر برآورد می شود. لذا بدون اعمال قید بر یکی از پارامترها، تشخیص سیستم معادلات اولیه امکانپذیر نیست.

در صورتی که فرض شود ضریب b_{21} یا ضریب b_{12} در فرم ساختاری PVAR صفر باشد، فرم ساختاری به صورت زیر خواهد شد (در حالت زیر فرض شده ضریب b_{21} صفر است).^۱

$$y_{1it} + b_{12}y_{2it} = \gamma_{10} + \gamma_{11}y_{1i,t-1} + \gamma_{12}y_{2i,t-1} + \varepsilon_{1it}$$

$$y_{2it} = \gamma_{20} + \gamma_{21}y_{1i,t-1} + \gamma_{22}y_{2i,t-1} + \varepsilon_{2it}$$

^۱ این قسمت از بحث، برگرفته از روش بازگشتی است که توسط سیمز (۱۹۸۰) در مورد تشخیص معادلات VAR ارایه شده است که بحث وی قابل تعمیم برای PVAR نیز می باشد.

در این حالت Y_{2it} تأثیر هم‌زمان بر Y_{1it} دارد، اما Y_{1it} با یک دوره تأخیر تأثیر بر Y_{2it} می‌گذارد. اعمال این شرط که یکی از ضرایب b_{21} یا b_{12} صفر باشد می‌تواند بر اساس تئوری اقتصادی باشد، همچنین اعمال این شرط مشکل تشخیص و بازیابی ضرایب فرم ساختاری از نتایج تخمین فرم حل شده را برطرف می‌سازد.

با توجه به مطالب ذکر شده و با پیروی از آسید و همکاران (۲۰۱۲)، مدل خود رگسیون برداری مورد استفاده در این مطالعه به صورت زیر نوشته می‌شود.

$$\begin{aligned} FDIGDP_{it} &= b_{10} - b_{11}FDIGDP_{it-1} + b_{12}gdp_{it-1} + b_{13}hdi_{it-1} + b_{14}pr_{it-1} + b_{15}inf_{it-1} + \varepsilon_{1it} \\ gdp_{it} &= b_{20} - b_{21}FDIGDP_{it-1} + b_{22}gdp_{it-1} + b_{23}hdi_{it-1} + b_{24}pr_{it-1} + b_{25}inf_{it-1} + \varepsilon_{2it} \\ hdi_{it} &= b_{30} - b_{31}FDIGDP_{it-1} + b_{32}gdp_{it-1} + b_{33}hdi_{it-1} + b_{34}pr_{it-1} + b_{35}inf_{it-1} + \varepsilon_{3it} \\ pr_{it} &= b_{40} - b_{41}FDIGDP_{it-1} + b_{42}gdp_{it-1} + b_{43}hdi_{it-1} + b_{44}pr_{it-1} + b_{45}inf_{it-1} + \varepsilon_{4it} \\ inf_{it} &= b_{50} - b_{51}FDIGDP_{it-1} + b_{52}gdp_{it-1} + b_{53}hdi_{it-1} + b_{55}pr_{it-1} + b_{56}inf_{it-1} + \varepsilon_{5it} \end{aligned} \quad (۶)$$

متغیرهای مورد استفاده در معادلات بالا در جدول (۱) معرفی شده‌اند.

جدول ۱: معرفی متغیرهای مورد استفاده در تحقیق

متغیر	نماد	شرح	ماخذ جمع آوری داده
سهم سرمایه گذاری مستقیم خارجی در GDP	FDI GDP	خالص میزان جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی به صورت درصدی از GDP	WDI (2013)
ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت	PR	میانگین ۷ شاخص استقلال قضایی، بی طرفی دادگاه ها، محافظت از حق مالکیت، دخالت نظامیان در حاکمیت قانون و فرآیندهای سیاسی، بی عیبی در سیستم قانونی، اجرای عقود قانونی، منع محدودیت قانونی برای فروش دارایی ^۱	پایگاه اینترنتی Freetheworld
رشد اقتصادی	GDPG	رشد تولید ناخالص داخلی واقعی به صورت درصد	WDI (2013)
تورم	IN	نرخ تورم بر اساس شاخص قیمت مصرف کننده	WDI (2013)
شاخص توسعه انسانی	HDI	میانگین وزنی سه شاخص امید به زندگی، آموزش، درآمد	برنامه توسعه سازمان ملل متحد

۴- نتایج برآورد الگوها و تفسیر نتایج

۴-۱- آزمون ریشه واحد^۲

ایده اصلی ایستا^۱ (ساکن یا پایا بودن) متغیرها مربوط به ثبات گشتاورهای یک سری زمانی است. ایستا بودن از این جهت حائز اهمیت است که کلیه استنباطهای آماری روی ضرایب

۱. 2013 Economic Freedom Dataset, published in Economic Freedom of the World: 2012 Annual Report

۲. Unit Root Test

بر آورده شده معادلات رگرسیون مبتنی بر فرض ساکن بودن متغیرها استوار است و در غیر این صورت، هیچ یک از استنباط‌های آماری معتبر نخواهد بود.

تعداد بسیار زیادی از سری‌های زمانی نایستا^۲ هستند و رگرسیون‌های بین آن‌ها عموماً جعلی یا ساختگی است (گرنجر و نیولبلد^۳، ۱۹۸۱). بنابراین لازم است که قبل از هر چیز، آزمون ریشه واحد برای تشخیص درجه انباشتگی متغیرها به کار گرفته شود. از میان آزمون‌های مختلف ریشه واحد مربوط به داده‌های ترکیبی، دو آزمون که توسط لوین و همکاران^۴ (۲۰۰۲) و هوآی ام و همکاران^۵ (۲۰۰۳) انجام شده، رایج تر هستند و به طور گسترده‌ای به کار گرفته می‌شوند. آزمون LLC تصریح دیکی فولر، شکل رابطه (۳) را مبنا قرار می‌دهد:

$$\Delta y_{it} = \alpha y_{it-1} + \sum_{j=1}^{p_i} \beta_{ij} \Delta y_{it-j} + x_{it} \delta + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

که i مقطع و t دوره زمانی را نشان می‌دهد. p_i تعداد وقفه‌های انتخابی برای انجام آزمون ADF و x_{it} بردار متغیرهای برون‌زای مدل را بازنمایی می‌کنند. در آزمون LLC فرض می‌شود که ضریب خود رگرسیون (α) در بین همه مقاطع یکسان است. فرضیه صفر و مقابل در آزمون ریشه واحد فوق عبارت‌اند از $H_0: \alpha = 0$ (یعنی ریشه واحد وجود دارد) و $H_1: \alpha < 0$ (به معنای عدم وجود ریشه واحد است).

آزمون IPS مبتنی بر تخمین معادله رگرسیون (۴) است:

$$\Delta y_{it} = \alpha_i y_{it-1} + \sum_{j=1}^{p_i} \beta_{ij} \Delta y_{it-j} + \mu_{it} \quad (4)$$

بر خلاف آزمون LLC، در این آزمون به ضرایب خود رگرسیون (α_i) اجازه داده می‌شود که به طور آزادانه در بین مقاطع متغیر باشند. فرضیه صفر این آزمون، وجود ریشه واحد است که به صورت زیر نوشته می‌شود:

$$H_0: \alpha_i = 0 \text{ (برای همه } i \text{ ها)}$$

1. Stationary

2. Non-stationary

3. Granger and Newbold (1981)

4. Levin, Lin and Chu (2002)

5. Im, Pesaran and Shin (2003)

در حالی که فرضیه مقابل بیانگر این است که حداقل یکی از سری‌ها در پانل ایستا هستند و می‌توان آن را به صورت زیر نمایش داد:

$$H_1: \begin{cases} \alpha_i = 0 & \text{for } i=1,2,\dots,n_1 \\ & 0 < N_1 \leq N \\ \alpha_i < 0 & \text{for } i=N_1 + 1, N_1 + 2, \dots, N \end{cases}$$

بنابراین، در صورتی که زیر مجموعه‌ای (N_1) عضوی از مقاطع ایستا باشد، فرضیه صفر رد می‌شود (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰).

برای بررسی ایستایی متغیرها از آزمون ریشه واحد لوین لین چو (LLC) که مختص داده‌های تابلویی است استفاده می‌شود. نتایج حاصل از آزمون‌های ریشه واحد برای کلیه متغیرهای مدل در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲: بررسی ایستایی متغیرهای مورد استفاده در مدل با استفاده از آزمون LLC

متغیر	FDIGDP	GDPG	INF	HDI	PR
آماره t	-۴/۳۰۲۸۶	-۳/۳۵۸۴۱	-۸/۷۶۱۸۸	-۴/۵۹۴۹۴	-۳/۵۰۱۴۷
احتمال	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

ماخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم افزار Eviews 7

فرضیه صفر آزمون LLC بیانگر نایستایی متغیرهاست. لذا چنانچه مقدار آماره محاسبه شده بزرگ‌تر از مقدار مربوط به سطح اطمینان رایج باشد، فرضیه صفر مبتنی بر نایستایی رد خواهد شد. نتایج جدول و بررسی مقادیر آماره‌های محاسبه شده و احتمال پذیرش آن‌ها نشان می‌دهد که فرضیه صفر مبتنی بر نایستایی متغیرها رد می‌شود، یعنی کلیه متغیرهای مدل در سطح ایستا هستند. با حصول اطمینان از ایستایی متغیرها دیگر نیازی به انجام آزمون هم‌انباشتگی پانلی و هراس از کاذب بودن رگرسیون وجود نداشته و می‌توان به برآورد مدل پرداخت.

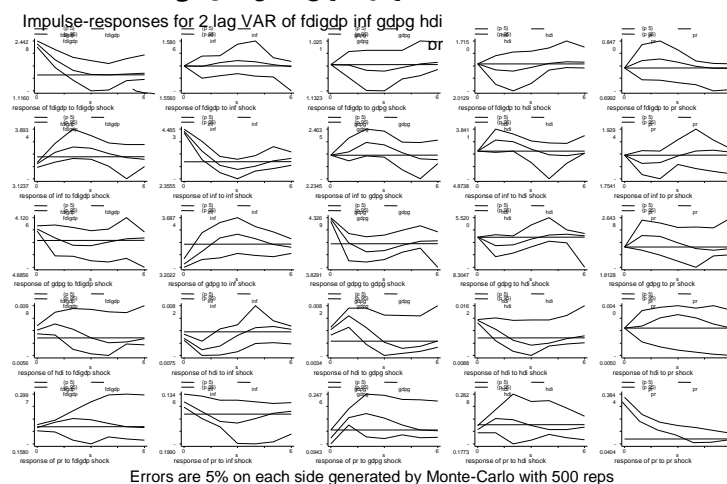
۴-۲- تحلیل توابع عکس العمل آنی^۱

^۱ Impulse Responses

در این بخش با استفاده از مدل خودبازگشت برداری پانل، و با تکیه بر اثرات ثابت^۱ به برآورد ضرایب پرداخته می‌شود.

جهت تخمین از برنامه^۲ نوشته شده توسط لاو و زیکچینو^۳ تحت نرم‌افزار استاتا^۴ استفاده شده است. توابع عکس‌العمل آنی در نمودار (۱) نمایش داده شده است.

نمودار ۱: توابع عکس‌العمل آنی



منبع: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم افزار Stata

از توابع عکس‌العمل آنی این نتیجه به دست می‌آید که واکنش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت^۵ مثبت است که نشان دهنده اینست که هرچه حقوق مالکیت در یک کشور پیشرفته‌تر و امن‌تر باشد آن کشور برای سرمایه‌گذار خارجی جذاب‌تر و مطمئن‌تر است و این انگیزه را جهت سرمایه‌گذاری بیشتر تقویت می‌کند. واکنش FDI به شاخص توسعه انسانی و رشد اقتصادی منفی و ناچیز است، در حالی که واکنش شاخص توسعه انسانی به FDI مثبت است که این امر نشان دهنده اینست که جذب FDI (از طریق ارتقای بهره‌وری، دانش

^۱. Fixed Effect

^۲. برنامه در سایت <http://econ.worldbank.org/staff/ilove> قابل دسترس می‌باشد.

^۳. Love, Inessa, and Zicchino, Lea (2006)

^۴. Stata

^۵. Response of FDIGDP to PR Shok

فنی و ...) باعث بهبود شاخص‌های توسعه انسانی می‌شود. واکنش رشد اقتصادی به جذب FDI ابتدا مثبت و سپس منفی است یعنی این امکان وجود دارد که در بلند مدت جذب FDI منجر به کاهش رشد اقتصادی شود. این موضوع دلایل زیادی می‌تواند داشته باشد نظیر خروج سود سرمایه‌گذاری به خارج از کشور میزبان و وابستگی کشور میزبان به نهاده‌های تولیدی که سرمایه‌گذار از کشور خود وارد می‌کند. همچنین واکنش رشد اقتصادی به شاخص حقوق مالکیت مثبت است، بنابراین در مجموع بهبود ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت اثر مثبت بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و رشد اقتصادی دارد.

۴-۳- تحلیل تجزیه واریانس^۱

روش تجزیه واریانس، خطای پیش‌بینی قدرت نسبی زنجیره علیت گرنجر یا درجه برون‌زایی متغیرها در ماورای نمونه را اندازه‌گیری می‌کند. منظور از محاسبه شاخص تجزیه واریانس این است که مشخص شود به طور نسبی میزان سهم و اهمیت یک تکان ناشی از متغیر، در تغییرات خودش به تغییرات سایر متغیرها چقدر است. تکان‌های موجود در مدل خود رگرسیون برداری که با استفاده از تجزیه چولسکی^۲ سازماندهی می‌شود، حاکی از اینست که هر متغیر که زودتر در مدل ظاهر شود بیشتر برون‌زا خواهد بود و مابقی متغیرها بیشتر درون‌زا خواهند بود. نتایج تجزیه واریانس در جدول (۳) آمده است.

جدول ۳: تجزیه واریانس

متغیرها	دوره	FDIGDP	INF	GDPG	HDI	PR
FDIGDP	۱۰	۰/۸۳۳۴۰۲۶۵	۰/۰۳۳۳۵۵۲	۰/۰۲۳۹۱۸۵۲	۰/۰۸۶۳۹۷۵۲	۰/۰۲۲۹۱۶۱۱
INF	۱۰	۰/۱۳۴۰۰۸۴۱	۰/۵۶۲۱۴۹۶۶	۰/۰۷۶۰۹۸۹۱	۰/۲۰۳۹۵۵۵۸	۰/۰۲۳۷۸۷۴۴
GDPG	۱۰	۰/۱۳۳۶۱۰۰۱	۰/۲۲۸۹۲۲۶۶۸	۰/۳۸۵۲۳۳۸۶	۰/۲۱۹۸۱۹۷۵	۰/۰۴۲۴۰۹۶۹
HDI	۱۰	۰/۱۲۰۷۵۵۰۳	۰/۲۲۰۵۵۴۲۲	۰/۱۹۵۰۷۷۰۳	۰/۴۱۸۶۹۹۷۳	۰/۰۴۴۹۱۴
PR	۱۰	۰/۰۴۰۹۷۹۵	۰/۰۵۰۲۵۵۸۸	۰/۱۰۴۵۷۰۶۵	۰/۰۴۱۹۵۲۳	۰/۷۶۲۲۴۱۶۶
FDIGDP	۲۰	۰/۸۳۲۸۵۸۲۹	۰/۰۳۳۵۹۱۰۹	۰/۰۲۴۰۷۹۱۵	۰/۰۸۶۵۱۳۷۲	۰/۰۲۲۹۵۷۷۵
INF	۲۰	۰/۱۳۴۱۳۹۰۳	۰/۵۶۱۵۷۵۴۱	۰/۰۷۶۴۲۰۱۴	۰/۲۰۴۰۱۹۵۳	۰/۰۲۳۸۴۵۸۹
GDPG	۲۰	۰/۱۳۳۷۳۶۳۲	۰/۲۲۹۱۹۶۵۷	۰/۳۸۴۸۴۱۹۶	۰/۲۱۹۸۴۱۴۸	۰/۰۴۲۳۸۳۶۷
HDI	۲۰	۰/۱۲۰۷۰۳۸۵	۰/۲۲۰۳۷۷۲۷	۰/۱۹۴۹۴۰۰۲	۰/۴۱۸۸۱۱۶۹	۰/۰۴۵۱۶۷۱۸
PR	۲۰	۰/۰۴۱۰۹۳۱۶	۰/۰۵۰۳۹۵۴۶	۰/۱۰۴۶۲۹۶	۰/۰۴۲۱۲۹۴۱	۰/۷۶۱۷۵۲۳۶
FDIGDP	۳۰	۰/۸۳۲۸۵۶۸۹	۰/۰۳۳۵۹۱۶۴	۰/۰۲۴۰۷۹۶۵	۰/۰۸۶۵۱۴۰۴	۰/۰۲۲۹۵۷۷۹
INF	۳۰	۰/۱۳۴۱۳۹۲۵	۰/۵۶۱۵۷۴۰۵	۰/۰۷۶۴۲۱۰۱	۰/۲۰۴۰۱۹۶۴	۰/۰۲۳۸۴۵۹۴
GDPG	۳۰	۰/۱۳۳۷۳۶۷۱	۰/۲۲۹۱۹۷۲۲	۰/۳۸۴۸۴۰۹۷	۰/۲۱۹۸۴۱۴۷	۰/۰۴۲۳۸۳۶۲

1. Variance Decomposition

2. Cholesky Decomposition

HDI	۳۰	۰/۱۲۰۷۰۳۸۷	۰/۲۲۰۳۷۷	۰/۱۹۴۹۳۹۹۹	۰/۴۱۸۸۱۱۹۸	۰/۴۵۱۶۷۱۷
PR	۳۰	۰/۰۴۱۰۹۳۳۲	۰/۰۵۰۳۹۵۹	۰/۱۰۴۶۲۹۶۸	۰/۰۴۲۱۲۹۶۵	۰/۷۶۱۷۵۱۴۵

ماخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از نرم افزار Stata11

نتایج به دست آمده نشان دهنده اینست که سهم FDI نسبت به خودش ۸۳ درصد بوده و نسبت به حقوق مالکیت حدود ۲ درصد می‌باشد. همچنین نسبت به تورم، رشد تولید ناخالص داخلی و HDI به ترتیب حدود ۳، ۲ و ۸ درصد می‌باشد. همچنین سهم شاخص رشد اقتصادی نسبت به خودش ۳۸ درصد و سهم شاخص حقوق مالکیت ۴ درصد می‌باشد. نتایج برای ۱۰ سال دوم و سوم نیز به همین ترتیب می‌باشد. بنابراین با توجه به توابع عکس‌العمل آنی و تجزیه واریانس فرضیه تحقیق مبنی بر اثر مثبت شاخص ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت بر جذب FDI، تأیید می‌گردد. نتایج تحقیق همسو با مطالعات قبلی نظیر مک گویر (۱۹۹۶)، لی و رسنیک (۲۰۰۳)، ماتو و ماکرچ (۲۰۰۹)، خان و سامد (۲۰۱۰)، درویچ و همکاران (۲۰۱۰)، آسید و همکاران (۲۰۱۲)، ماتسوبارا (۲۰۱۲)، مینسو و دانگیان (۲۰۱۳) و تاناکا و ایواسکو (۲۰۱۳) می‌باشد.

۵- نتیجه‌گیری

جذب بیشتر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یک موفقیت در عرصه بین الملل است که تنها با ایجاد زیرساخت‌ها، بسترها و امکانات لازم و سیاست‌گذاری صحیح و اصولی امکان‌پذیر است. در شرایطی که تأمین مالی پروژه‌های عظیم تولیدی تضمین کننده حرکت موتور رشد و توسعه است، شناسایی عوامل موثر بر سرمایه‌گذاری خارجی به منظور سیاست‌گذاری صحیح یک امر ضروری به نظر می‌رسد. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی خصوصاً برای کشورهایی که سطح دانش و تکنولوژی پایینی دارند هر چند کمبود منابع داخلی نداشته باشند بسیار مفید خواهد بود، به عنوان نمونه در کشورهای نفتی که اکثر آن‌ها وابستگی بسیار شدیدی به نفت دارند جذب FDI می‌تواند بر بسیاری از پارامترهای تولید همچون مهارت، دانش فنی و مدیریتی نیروی کار، تأسیس نام‌های تجاری و تکنولوژی تولید اثر مثبت داشته باشد هر چند درصد کمی از این سرمایه‌گذاری در بخش غیرنفتی جذب شود. در این مطالعه اثر ساختار قانونی و امنیت حقوق مالکیت بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به روش خود رگرسیون برداری تابلویی مورد بررسی قرار گرفت که نتایج نشان دهنده آن بود که بهبود حقوق مالکیت در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی

تأثیر مثبت دارد. لذا باید در جهت اصلاح ساختار قانونی در راستای حمایت از سرمایه‌گذار خارجی گام برداشته شود. همچنین ایجاد محیط امن جهت سرمایه‌گذاری خارجی، اتخاذ یک سلسله از راهکارها در جهت ایجاد امنیت خاطر سرمایه‌گذار خارجی از بابت مالکیت دارایی خویش، تقویت نهادهای قضایی و همچنین بازنگری در قوانین دست و پاگیر و ناکارآمد می‌تواند به افزایش جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه کمک نماید.

منابع و ماخذ

الف: منابع و ماخذ فارسی

۱. احمدی، علی محمد. دهنوی، جلال. و حق نژاد، امین (۱۳۹۰). "رشد اقتصادی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه: یک تجزیه و تحلیل مبتنی بر داده‌های تابلویی". پژوهشنامه اقتصادی ۱۱(۲): ۱۸۰-۱۵۹.
۲. داوودی، پرویز. و شاهمادی، اکبر (۱۳۸۳). "بازشناسی عوامل موثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اقتصاد ایران و ۴۶ کشور جهان در چارچوب یک الگوی تلفیقی". پژوهشهای اقتصادی ایران (۲۰): ۱۱۴-۸۱.
۳. درگاهی، حسن. (۱۳۸۵). "عوامل موثر بر توسعه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی: درس‌هایی برای اقتصاد ایران". فصلنامه علمی پژوهشی شریف ۳۶: ۷۳-۵۷.
۴. رنای، محسن (۱۳۸۴). بازار یا نابازار؟ بررسی موانع نهادی کارائی نظام اقتصادی بازار در اقتصاد ایران (چاپ دوم)، تهران، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، انتشارات تهران.
۵. رنای، محسن (۱۳۸۴). "به سوی یک تئوری در حقوق مالکیت". تالیف هرولد دمستر، فصلنامه تامین اجتماعی ۱۰: ۷۳۵-۷۰۱.
۶. شاه آبادی، ابوالفضل. و احمدی روشن، زهرا (۱۳۹۰). "بررسی نقش دموکراسی و حقوق مالکیت بر جریان جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای D8 و G7". فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی ۶۰: ۱۶۳-۱۸۳.
۷. صامتی، مجید. شهنازی، روح اله. و دهقان شبانی، زهرا (۱۳۸۹). "امنیت حقوق مالکیت، قوانین و مقررات و رشد اقتصادی". فصلنامه پژوهشهای اقتصادی ایران ۱۵(۴۰): ۸۵-۱۰۹.
۸. صمدی، علی حسین. رنای، محسن. و دلالی اصفهانی، رحیم (۱۳۸۹). "مفهوم و آثار اقتصادی حقوق مالکیت: رویکرد نهادگرایی". فصلنامه حقوق ۴۰(۱): ۱۸۳-۲۰۱.
۹. مهدوی، ابوالقاسم. برخوردار، سجاد (۱۳۸۷). "حقوق مالکیت فکری و جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (مورد ایران)". مجله دانش و توسعه ۲۴: ۳۶-۱۱.
۱۰. نورث، داگلاس. (۱۳۷۷). نهادها، تغییرات نهادی و عملکرد اقتصادی. محمد رضا معینی؛ تهران، سازمان برنامه و بودجه تهران.
۱۱. نورث، داگلاس. (۱۳۷۸). ساختار و دگرگونی در تاریخ اقتصادی. غلامرضا آزادارمکی؛ تهران، نشر نی.

ب: منابع و مآخذ لاتین

1. Asiedu E. (2002). "On the Determinants of Foreign Direct Investment to Developing Countries: Is Africa Different?". Journal of World Development 30: 107-119.
2. Asid, R. Kogid, M. Mulok, D and Lily, J (2012). "Intellectual Property Rights Protection, Foreign Direct Investment and Economic Growth in Malaysia: An ARDL Bound Test Approach". Asian Journal of Empirical Research 2(2): 9-19.
3. Bradlow D. and Escar, A. (2000). *Legal Aspects Of Foreign Direct Investment*, London, Boston: kluwer law international.
4. Brendan. P, (2007). "Democracy, Property Rights and FDI in Developing Countries a Regional Analysis". Honor Paper Presented to Macalester College, Economic Departman. Minneapolisfed.org/mea/contest/ 2007 papers/ierpont.pdf.
5. Colombatto, E (2006). "On economic growth and development". Review of Austrian Economics 19: 243-260.
6. Derwisch, S. Kopainsky, B. and Apollonio, V (2010). "Foreign Direct Investment, Spillovers and the Impact of Intellectual Property: Rights in the Seed Sector". Paper provided by International European Forum on Innovation and System Dynamics in Food Networks in its series 2010 International European Forum, February 8-12, 2010, Innsbruck-Igls, Austria with number 100463.
7. Dunning. J. (2001). "The Eclectic (OLI) Paradigm of International Production: Past, Present and Future". International Journal of the Economics of Business 8(2): 175-213.
8. Granger, C.W.J and Newbol, P (1981). "Spurious Regressions in Econometrics". Journal of Econometrics 2(2): 111-120.
9. Kaufman. B. E (2003). "The Organization of Economic Activity: Insights from the Institutional Theory of John. R. Commons". Journal of Economic Behavior & Organization 52: 71-96.
10. Khoury, T and peng, M (2011). "Does Institutional Reform of Intellectual Property Rights Lead to More Inbound FDI? Evidence from Latin America and the Caribbean". Journal of World Business 46(3): 337-345.
11. Khan, M.A. and Samad, G (2010). "Intellectual Property Rights and Foreign Direct Investment: Analysis of 14 South and South East Asian Countries, 1970-2005". Applied Econometrics and International Development 10(1): 1-16.
12. Li.V and Resnick. A, (2003). "Reversal of Fortunes: Democratic Institutions and Foreign Direct Investment Inflows to Developing Countries". International Organization 57(1): 322-349.

13. Mathew, A. and Mukherjee, A. (2009). "Intellectual Property Rights, Southern Innovation and Foreign Direct Investment". Working Paper No.15/09, available at repec.com.
14. Matsubara, K (2012). "FDI Spillovers and Intellectual Property Rights" International Journal of Trade and Global Markets 5(1):57-67.
15. Minsoo, L and Donghyun, P (2013). "Intellectual Property Rights, Quality of Institutions, and Foreign Direct Investment into Developing Asia". Paper provided by Asian Development Bank in its series ADB Economics Working Paper Series with number 354.
16. McGuire, M and M. Olson, (1996). "The Economics of Autocracy and Majority Rule: The Invisible Hand and the Use of Force". Journal of Economic Literature 34(1): 142-136.
17. Norton, S.W (2003). "Economic Institutions and Human Well-being: A Crossnational Analysis". Eastern Economic Journal 29(1): 23-40.
18. Sanogo, R (2003). *The Effects of Insecure Property Rights on Investment and Economic Growth in Sub-Saharan-African Countries*, Unpublished Ph. D. Dissertation, University of Cincinnati.
19. Tanaka, H and Iwaisako, T (2013). "Intellectual Property Rights and Foreign Direct Investment: A Welfare Analysis". Paper provided by Osaka University, Graduate School of Economics and Osaka School of International Public Policy (OSIPP) in its series Discussion Papers in Economics and Business with number 13-15.
20. UNCTAD (1998). *World Investment Report*, New York and Geneva, United Nation, PP. 91 – 116.
21. Vandenberg, P (1999). "North institutionalism and problem of combining theoretical approaches". Department of Economics. University of London, SOAS working paper, no. 87: 1-29.
22. World Bank (2002). *World Development Report 2002*, Building Institutions for Markets, New York, Oxford University Press.
23. Zhang, Y. (2009). "Unravelling the Complex Motivations behind China's FDI". Discussion Paper Series.